

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Plaukelis kišenėje

Ne kartą prisimindama puikią Clive Staples Lewis knygą „Didžiosios skyrybos“, prisimenu ir jos epigrafą. Jam pasirinkti kunigo George MacDonald žodžiai apie krikščionio atsakomybę atrodo labai griežti ir bauginantys: „Ne, atsakomybė neišvengiama. Nėra dangaus su trupučiu pragaro – nė nemėginkime širdyse ar kišenėse pasilaikyti šiek tiek velnio. Šėtonas turi nešdintis visas, nepalikdamas nė plaukelio”.

O ir pats C. S. Lewis teigia, kad nėra dangaus ir pragaro jungtųjų, kaip savo eilėse skelbė William Blake. Pasak Lewis, tai ne jungtuvės, o didžiosios skyrybos – nes dangus ir pragaras nesuderinami. Nėra pragaro su šviesos trupinėliu ir nėra dangaus su šėtono plaukeliu. Ir mes turėtume tai suprasti, nors ir kaip silpna prigimtis (o veikiau – mūsų ydos ir silpnybės) bandytų įsidėti į kišenę tą „velnio plaukelį”.

Pavyzdžiui, kai imi galvoti, kad nieko tokio, jei žmogus apsirijėlis ar mėgsta pameluoti – iš esmės juk jis yra *geras* žmogus. Jeigu neatskiria pelų nuo grūdų ir nė kiek nesistengia to daryti – irgi nieko, žmogaus „gerumui” tai nekenkia. Jeigu ne visada laikosi savo pažadų ir neatlieka pareigų – nelabai gerai, bet argi dėl to pavadintum tą žmogų blogio nešėju? Nagi ne, jis visai neblogas žmogus, tik va...

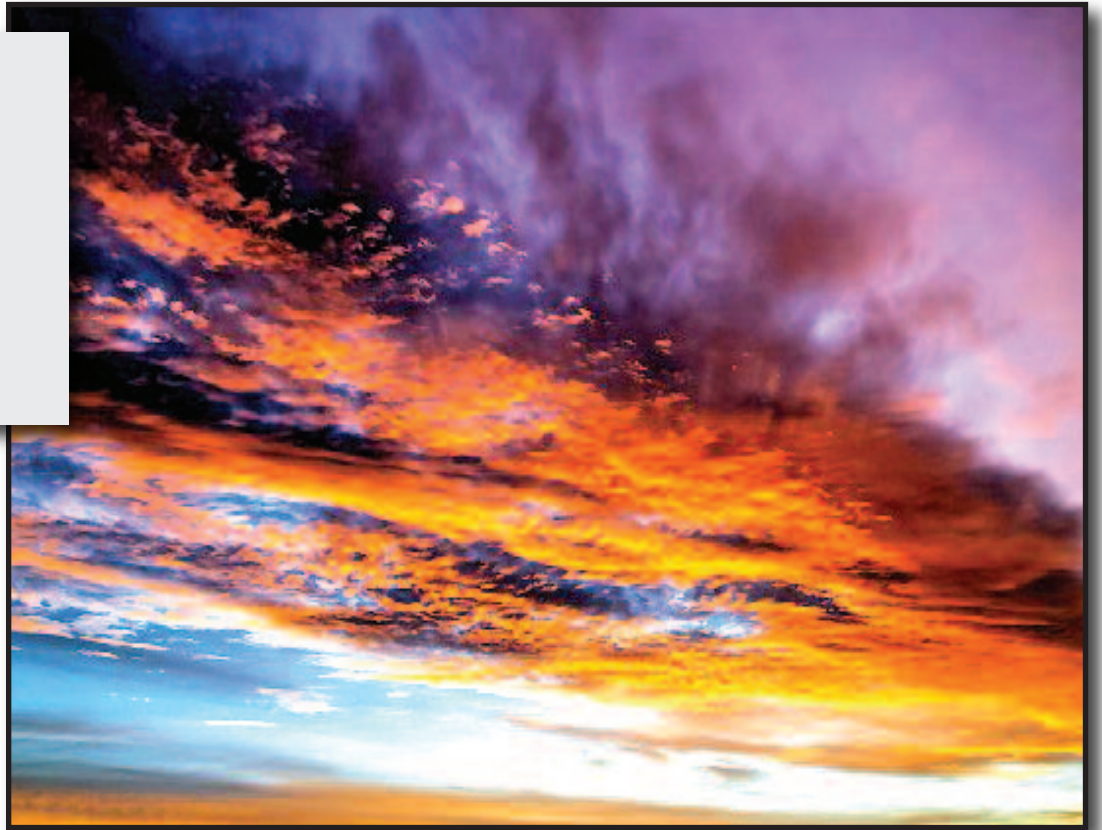
Tik va – tas „velnio plaukelis”. Jis kyšo kiekvieno tokio žmogaus „gerume” ir kartais netgi išvirsta į entuziastingus teisybės ir protingumo ieškojimus. Kitų – neteisiųjų, kvailųjų, ne taip maistančių ir ne taip matančių dienos aktualijas – mokymą, auklėjimą ir, jeigu reikia, perauklėjimą iš neteisingo į teisingą. Tas plonas ir trumpas velnio plaukelis, jeigu jo neišmeti, linkęs augti ir storėti. Ir kartais pavirsta rąstu, kurio, kaip sako Šventasis Raštas, taip paprastai iš akies neišsiimsi, užtat krislą kito aky ne tik pastebėsi, bet ir paskelbsi apie tai visam pasauliui ir tajį su krislu akyje pasmerksi viešai *publikacijai*. (Kas yra *publikacija*, galite sužinoti, perskaitę Margaret Atwood „Tarnaitės pasakojimą”).

Nereikia manyti, kad velnio plaukeliui išmesti reikia antžmogiškų pastangų ir to paprastas žmogus nesugebėtų, o šventųjų mūsų laikais nebesaitaiko. Bet taip mano pasaulis. Šventųjų pasitaiko, ir neretai jie kyla iš paprastų žmonių, o ne iš didikų ir kunigaikščių padermės. Bet jie nepopuliarūs – pasaulis garbina šarlatanus, o ne šventuosius.

Kita vertus, būti doru žmogumi šiandien, kai aplinkui būtent ydai ir silpnybei atveriami visi keliai ir jos užima dorybių vietą, nėra lengva ir sunku rasti tam atsvarą. Bet atsvara yra – nereikia pamiršti mūsų Viešpaties Evangelijos, nes ji kalba apie tokius laikus, kai bus įprasta – ir net skatinama – meluoti, liudyti neteisingai, pasiduoti godumui ir puikybei. Ir skelbia tokių laikų pabaigą. Melo amžius – trumpas, žvelgiant į amžinybę.

Todėl nelaikykime savo kišenėje to plaukelio. Ir nelaukime, kol kišenė apsunks.

Renata Šerelytė

efoto.lt nuotr.

*nesuprantama
būti gyvam
nepaprastai
keista
būti medžiaga
ir jausti
kad esi kažkas kita*

*nesuprantama
susitapatinti
su medžiaga
po to
išnykti
iš anksto
visa tai žinant*

Marcelijus Martinaitis

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2021 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniui „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje”

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Plaukelis kišenėje • **2-as psl.** Leonas Peleckis-Kaktavičius. Muzikos profesorius, kurį žinojo ne tik Lietuvoje (2) • **3-as psl.** *In memoriam:* Kornelijus Jazbutis. Eilėraščiai • **4-as psl.** Algis Vaškevičius. Žemaičių Kalvarija – ir maldininkams, ir poezijos mėgėjams • **5-as psl.** Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė. Skulptūrų parkas Zarasuose - pagal Marijos Gimbutienės simboliką • **6-as psl.** Romualdas Kriaučiūnas. Romuva ir šv. Pranciškaus „Saulės giesmė” • **7-as psl.** Ieva Marija Mendeikaitė. Visi keliai veda į Romą arba kodėl Italija atlaikys visas pasaulio stichijas • **8-as psl.** Kultūros kronika

Kitame numeryje: Prisiminimai apie Vytautą Mačernį • Primirštoji klasika: Henrikas Algis Čigriejus

Redaguoja Renata Šerelytė renata.serelyte@gmail.com • Maketuoja Jonas Kuprys

RAŠYTOJO UŽRAŠAI

MUZIKOS PROFESORIUS, KURĮ ŽINOJO NE TIK LIETUVOJE (2)

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Pabaiga. Pradžia 2021 m. liepos 10 d. „Kultūroje“

* * *

Kad auga muzikalus jaunas šiaulietis, didelis Ed. Balčyčio nuopelnas. „Norėdami, kad mumis patiktų ir pasektų, turime agituoti ne tik gražiu žodžiu, bet ir pavyzdžiu“, – viename pokalbyje yra sakęs. Toks pavyzdys – Šiaulių dvyliktoji vidurinė, vienintelė Lietuvoje bendrojo lavinimo mokykla, kurioje sustiprintas muzikos mokymas. Šioje savotiškoje eksperimentinėje bazėje patikrinamos Eduardo rekomenduojamos naujovės (jo apginta disertacija „Muzikos suvokimo ugdymo klausimai“ – pirmas tokio pobūdžio mokslinis darbas Pabaltijyje). Jis pats, mokslininkas, kartą per savaitę čia tampa muzikos mokytoju.

– Tikros muzikos pamokos jaunuoli gali padaryti dideliu rimtosios muzikos gerbėju, iš esmės paveikti jo erudiciją. Na, o dvyliktoji vidurinė tikrai išsiskiria, nes joje mokytojai turi galimybę patys koreguoti mokymo turinį, programas, – sako Ed. Balčytis.

Mokykloje vykstančio eksperimento tikslas – propaguoti sustiprinto muzikos mokymo klases visoje Lietuvoje. Tačiau tiesioginė įtaka kitoms mokykloms turi ne sustiprintos, o būtent paprastos tos pačios mokyklos klasės. Jos ir sudaro visų tyrimų ir metodinės propagandos pagrindą. Svečiai (o jų atsilanko į pamokas kiekvieną ketvirtadienį, ir jų jau lankėsi per 5 000) būtent ir domisi tomis „paprastomis“ klasėmis.

– Mums, – sako Eduardas, – pavyko sukurti realią, mūsų sąlygas atitinkančią sistemą, įtikinti ir mokytojus, ir visuomenę jos nauda. Jos esmė – atlikimo ir klausymosi vienovė. Vaikai supranta muziką kaip vieną iš bendravimo formų.

Ed. Balčytis akivaizdžiai įrodė, jog galima pasiekti, kad kiekvienas vaikas gėrėtųsi muzika, kad mėgtų ją ir baigęs mokyklą. Lietuvos mokyklų IV–VIII klasėse muzikos mokoma iš jo vadovėlių. Jis pats vedė per 200 atvirų pamokų. Drauge su profesoriumi Vytautu Landsbergiu ruošia vadovėlius ir metodines knygas IX–XI klasėms, iš principo perdirbinėja visą sistemą – atgyvenusią, netikusią. Ant darbaltalio – solidi knyga sąjunginei leidyklai „Muzikos mokymo vidurinėje mokykloje pagrindai“, mūsiškė „Šviesos“ leidykla siūlo išleisti didelės apimties teorinę knygą „Muzikos mokymo IV–VIII klasėse pagrindai“. Beje, Ed. Balčyčiui, kaip vienam iš muzikos vadovėlių I–VIII klasėms autorių, paskirta 1986 m. valstybinė premija.

Mokslininko entuziazmu domimasi ne tik šalyje, bet ir užsienyje. Leningrado dokumentinių filmų kino studija neseniai sukūrė juostą apie mokytojus, skirtą užsieniui. Viena iš keturių jos dalių – apie šiauliečius muzikos pedagogus. Pranešimą apie Ed. Balčyčio rekomenduojamą sistemą skaitė Pensilvanijos (JAV) universitete įvykusiame muzikų kongrese. Dešimtys straipsnių respublikinėje, sąjunginėje ir užsienio spaudoje bei knygoje paskirta Ed. Balčyčiui, jo mokyklai. Eduardo darbų sąrašas – per 20 didelės apimties leidinių: vadovėlių, metodinių knygų, mokymo priemonių pedagogams, plokštelių komplektų su paties parengtų mokinių įrašais. O kiek savo specialybei atsidavusių muzikos entuziastų, pasekėjų išugdė! Jo, muzikos katedros vedėjo, iniciatyva Šiaulių pedagoginiame institute įsteigta eksperimentinė pradinė klasių ir mokytojų specialybė, prieš penkmetį ji oficialiai patvirtinta sąjunginėje švietimo ministerijoje. Šiauliuose jau antras dešimtmetis vyksta muzikos mokytojų vasaros kvalifikacijos kėlimo kursai.

1981 m. Šiauliuose įvyko sąjunginė konferencija, kurioje buvo apibendrinta įgyta patirtis. Jos tituluoti svečiai buvo sužavėti estetinė atmosfera, muzikine kultūra, vyraujančia miesto gyvenime. Jie tvirtino, kad svarbiausią vaidmenį čia turi geras mu-

Dabar plačiai žinoma „Polifonija“ 1975 metais, žengianti pirmuosius žingsnius. Senosios muzikos ansamblio krikštaitėvis – Eduardas Balčytis

zikinis auklėjimas mokyklose, mokymo būdų nuoseklumas ir tobulumas, drauge džiaugėsi, jog Šiauliuose įgyvendinamas tikrai humanistinis principas – pasiekti, kad muziką suprastų ne tik talentingi, bet visi be išimties vaikai.

– Kad būtų ne viena, o dvi pamokos per savaitę! – ruošdamasis demonstruoti, kaip skamba jo vadovėliuose užrašyta muzika, fantazuoja Ed. Balčy-

lyviai. Ir vaikų, su kuriais kiekvienas panorą pabendrauti iš arčiau, muzikinis išprusimas, ir skudučiai, ir vaikų mokytojas jiems buvo tarsi stebuklas.

„Šiauliai – sąjunginis muzikinio auklėjimo židinys“, tvirtina garsūs mokslininkai, muzikai, pedagogai. Jį įkūrė ir jo ugnį su dideliu pasišventimu kursto Ed. Balčytis. Gal ne visi žino, bet garsaus šiauliečių senosios muzikos ansamblio „Polifonija“ krikštaitėvis vėlgė tas pats Balčytis. Kuo ne klasikinis pavyzdys, kaip iš mažos idėjos išauga didelės reikšmės dalykai – Šiauliuose vykstantys tradiciniai senosios muzikos festivaliai?

Beje, pats Eduardas groja daugeliu muzikos instrumentų. Sunku buvo užmiršti svajonę tapti atlikėju. Gal todėl pirmaisiais po studijų metais Šiauliuose sukūrė studentų estradinį ansamblį. Kokį pasisekimą jis turėjo! Repetudavo net talkininkaudami žemdirbiams. Kartą ir pianiną į kaimą buvo atsiboginę. Šokiai, kuriems grodavo, buvo populiariausi mieste, į jų koncertus žmonės verždavosi. Deja, išvažiavo Eduardas į aspirantūrą, ir kolektyvas iširo. O buvę jo nariai kartą per penkmetį ir dabar susitikimus rengia. Kaip gražiausias jaunystės akimirkas prisimena „Balčyčio ansamblį“.

Eduardo archyve nemažai vietos užima buvusių auklėtinių abiturientų atsakymai į jo sudarytą anketą. Ant mokyklinių sąsiuvinėjų nėra nei vardo, nei pavardės. Tai tam, kad atsakymai būtų nuoširdesni, tikresni. Į klausimus atsakoma plačiai, argumentuojant, įrodinėjant, aprašant įdomius atvejus, situacijas, panagrinėjant anketos klausimus iš įvairių pusių.

„Klasėje, iš kurios atėjau, muzika buvo vos ne „laisva“ pamoka. Kol mokytoja nuobodžiai pasakodavo kompozitorių biografijas, mokydavomės kitas pamokas arba vienas nuo kito nusirašinėdavome. Neįsivaizduoju, kad dabar kas šitaip elgtųsi (...). Be mokytojo Balčyčio pamokų būčiau likusi tikra mažaraštė...“

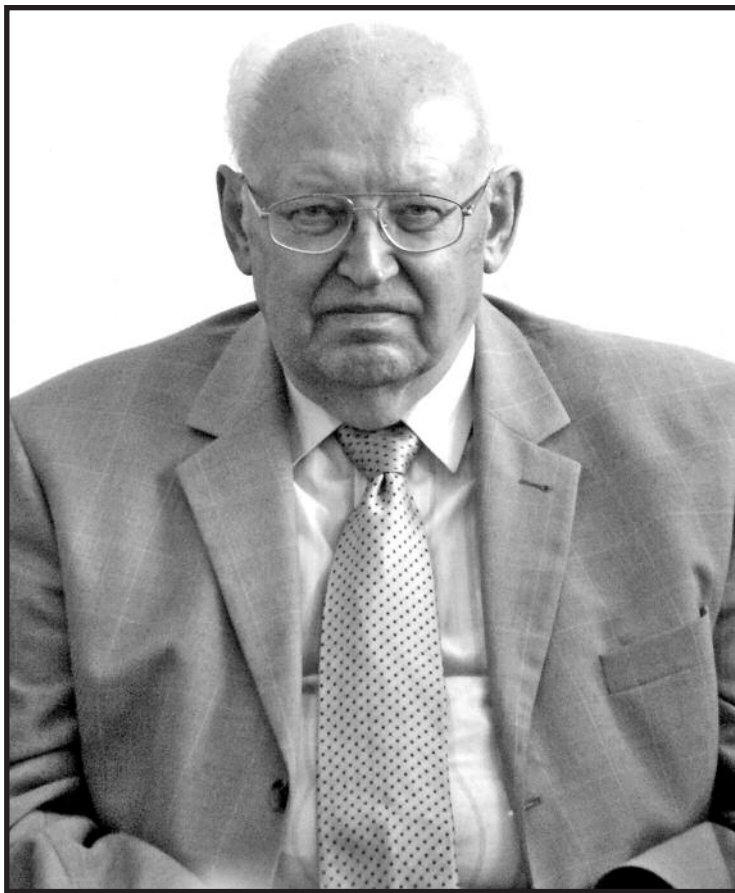
„Kai išėini iš klasės, būna tokia nuotaika, kad net koridoriuje dar nori dainuoti. Taip gera ant širdies, jog, atrodo, pakiltum nuo žemės ir to dar būtų mažas...“

„Tai, ko mokė per pamokas, – pagrindas, pagal kurį papildomai domėjaisi muzika...“

„Jei ne mūsų Mokytojas, būčiau atskirta nuo to laimingųjų būrio, kurie supranta muziką...“

Ką dar galima prie šito pridurti, gerbiamas Eduardai Balčyti?

Nukelta į 8 psl.

Profesorius Eduardas Balčytis

tis. – Kiek nuveiktume!..

Eduardo akys tiesiog žiburiuoja:

– Girdite, viskas vyksta per žaidimą, spalvinę įvairovę, pagal principą: minimumas technikos, maksimumas – grožio.

Ir išties: Ed. Balčyčio sukurtas „pamokinis orkestras“ labai jau paprastas – skudučiai, metalofonas, būgnelis, barškučiai. Bet kaip jis gražiai skamba.

Eduardas prisimena viešnagę Leningrade, IV tarptautinėje konferencijoje muzikinio auklėjimo klausimais. Jo pranešimas bei pavyzdinė muzikos pamoka buvo tuoj po pietų. Paskui jį ir vaikus, grojusius skudučiais, išėjo iš salės visi konferencijos da-

IN MEMORIAM

KORNELIJUS JAZBUTIS

(1933.04.16 – 2021.07.09)

Birželio vakare

Tėvas, mama ir aš
 Žingsniuojam pagal Bartuvos upę,
 Tėvas birželio vakare
 Aiškina mamai,
 Kad rusai Sibiran žmones vežt ketina,
 Aiškina birželio vakare,
 Nupirkęs siūlų meškerėm,
 Aiškina birželio vakare,
 Kad kažin ar beteks meškeriot
 Vingiuotoj Bartuvoj,
 Aiškina, ar beapsimoka birželio vakare
 Takelius geltonu smėliu pabarstyt,
 Jis aiškina vėlai birželio vakare
 Ar apsimoka,
 Kai sunkvežimiai laukia paruošti,
 Laukia rytojaus
 Vėlai birželio vakare.

Kur Nemunas teka ten

Ar kalės vaikai kalti
 Kad jie kalės vaikai
 Kalėjime vakar per daug įkalė
 Atleisk, Viešpatie, nes
 Nežinom ką mes darom
 Atleisk, Domine, kad mes lietuviai
 Ir mūsų kraštas didelis kalėjimas
 Ir nevesk mūs į pagundą
 Kad mes kalti, kad mes sugundyti
 Bet gelbėk mus, iš medžio iškaltas
 Lietuviškas Rūpintojėli,
 Ir mūsų medis augs
 Ir mes užaugsim
 Tu esi kaltas, nors ir nekaltas.

Be tavęs

Tėve mūsų kurs esi
 Kurs esi tėve mūsų
 Danguje, danguje
 Pilkas danguje

Pilkas dangus
 Pilkoji gegele mano
 Pilkoji raiboji mano
 Pilkoji bobute mano

Be tavęs pilkoji mano
 Pilka bus danguje
 Pilkas Tėve mūsų
 Kurs esi pilkas danguje.

Kukutis ir ku-kū

Išgirdo Kukutis
 Gegutę kukuojant:
 Ku-kū!

Pajuto Kukutis
 Gegutę kalbančią,
 Kad jis yra ku-kū.

Išėjo Kukutis
 Paklausinėti žmonių.
 Ar jis yra ku-kū.

Išėjęs paklausinėti,
 Neišdrįso paklausti,
 Ar jis yra ku-kū.

Todėl sugrįžęs,
 Galvoja Kukutis,
 Ar jis yra ku-kū.

Palaukęs vėl pagalvoja,
 Gal jis yra, o gal
 Ir nėra ku-kū.

Rudenį Ukmergės plentu

(rašyta 1967 m. apsilankius Lietuvoje)

Einu ir netikiu, kad einu
 Šlapia visur, purvas visur
 Lietus krenta ant Ukmergės plento
 Dabartinės Raudonosios Armijos prospekto
 Vaikystės laiku vadinamo Savanorių prospektu.

Prisimenu, koks didelis tas plentas buvo
 Ne toks jis didelis dabar
 Bet aš tikėti negaliu
 Kad aš suaugęs Ukmergės plentu einu
 Šlapia visur, purvas visur.

Kornelijus Jazbutis.

Tango

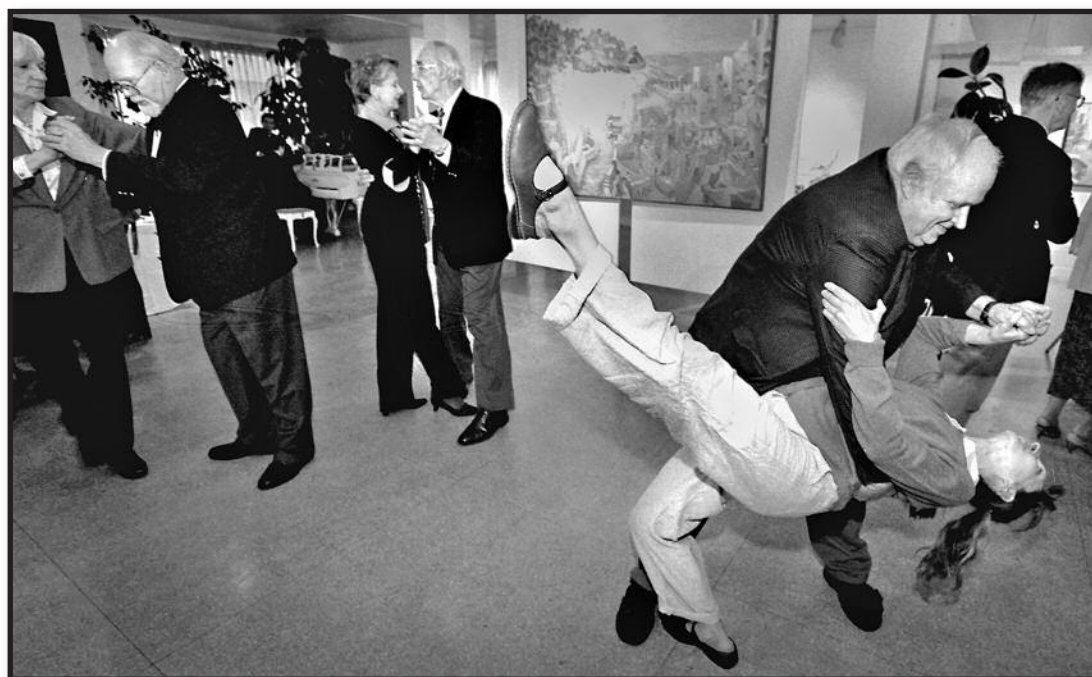
Gyvenimas yra
 kaip tango šokis
 pradedi šokti ir nepastebi
 kad jau šokio galas

Gyvenimas yra
 kaip bulių kautynių arena
 dažniausiai matadoras laimi
 o jautis ne

Gyvenime žmogus yra
 tas jautis
 o matadorų
 aš dar nesutikau

Gyvenimas yra
 tas eilėraštis
 kuris jau išspausdintas
 bet retai užbaigtas

Gyvenimas yra
 tas pirmas vyro ir merginos žvilgsnis
 kuris be išimčių
 baigiasi išsiskyrimu.

Kornelijus Jazbutis šoka tango Balzeko lietuvių kultūros muziejuje.

Jono Kuprio nuotraukos

Žemaičių Kalvarija – ir maldininkams, ir poezijos mėgėjams

Algis Vaškevičius

Liepa – mėnuo, kai Lietuvoje galima pamatyti būrius piligrimų. Būtent šį mėnesį Marijampolėje vyksta palaimintojo arkivyskupo Jurgio Matulaičio atlaidų oktava – šiemet minime 150-ąsias palaimintojo gimimo metines, o Žemaitijoje, Žemaičių Kalvarijoje Plungės rajone taip pat rengiami didieji atlaidai, į kuriuos suplūsta daugybė piligrimų. Žemaitijos Kalvarijos apylinkės saugo ir poeto Vytauto Mačernio atminimą.

Žemaičių Kalvarijos stebuklai

Turbūt kiekvienam lietuviui bent kartą vertėtų apsilankyti Žemaičių Kalvarijoje ir prisiliesti prie tikėjimo tradicijų. Tikintieji šią vietą jau seniai at-

Krikštijamieji gaudavo naujus vardus, ir dėl šios priežasties upė pavadinta Varduva, o šalia esantis kalnas – Šv. Jono Krikštytojo kalnu.

Žemaičių vyskupas Jurgis Tiškevičius 1637 m. į Gardus pakvietė dominikonus, kuriems pastatė namus ir padovanojo žemės. Dominikonai čia įkūrė Kalvarijos kalnus – pastatė Kančios kelio stočių koplyčias. Nuo Garduose įkurtų Kalvarijų vietovei prigijo Žemaičių Kalvarijos vardas. Įkūrus Kalvarijas, imti švęsti Kalvarijos kalnų atlaidai.

1926 metais įsteigus Telšių vyskupiją čia buvo įkurdinti marijonai. Jie turėjo pradžios mokyklą, dirbo su jaunimu, rūpinosi koplyčių atnaujinimu, aplinkinėse parapijose vedė misijas, rekolekcijas. 1935 m. jie pastatė parapijos salę su 500 sėdimų vietų, 1939 m. suremontavo bažnyčios interjerą ir eksterjerą, naujai perdažė. Sovietmečiu marijonų vienuolynas buvo uždarytas.

Bazilika per atlaidus itin pasipuošia

atsiskleidžiantys vis nauji ir nepakartojami gamtos ir miestelio, taip pat sakralinės architektūros vaizdai tarsi kelia prie Dievo.

Nauja susidomėjimo poeto V. Mačerniu banga

Keliautojai, aplankę Žemaičių Kalvariją, dažniausiai užsuka ir į miestelyje esantį poeto Vytauto Mačernio muziejų. Jų ypač padaugėjo po karantino šiemet, kai yra minimos 100-osios V. Mačernio gimimo metinės, o Lietuvos Seimas visus 2021-uosius yra paskelbęs Vytauto Mačernio metais.

1987 metais poeto Eugenijaus Matuzevičiaus iniciatyva įkurto muziejaus ekspozicijoje – V. Mačernio poezijos knygos, nuotraukos, dokumentai bei asmeniniai poeto daiktai. Aplankę muziejų, turistai skuba link netoliese esančios Šarnelės, kur iki šių dienų yra išlikusi tragiškai žuvusio vos 23 metų sulaukusio poeto gimtinė, o netoliese, miškelyje ant kalnelio – ir jo kapas.

Muziejuje lankytojus pasitinkantis gidas ir pūkų poeto biografijos bei kūrybos žinovas Bronius Kleinauskas įsitikinęs – per šimtmečius gimsta tik toks vienas kaip Vytautas Mačernis. Jis ilgai ir įdomiai gali pasakoti apie V. Mačernio išpaustas pėdas Šarnelės kaimo apylinkėse, po kurias poetas mėgo klajoti, braidyti po pelkes, gulinėti ant žolės žvelgdamas į debesis, sėdėti išlipęs į susikaltą gandrąlį ir žiūrėti iš aukštai į plytinčias erdves.

Nukelta į 8 psl.

B. Kleinauskas turi ką papasakoti poeto V. Mačernio kūrybos gerbėjams.

A. Vaškevičiaus nuotr.

rade, ji lyginama ir su Šiluva bei ten vykstančiais atlaidais. Atlaidai Žemaičių Kalvarijoje išsiskiria Kančios kelio stočių lankymu, turinčiu galias tradicijas.

Žemaičių Kalvarija, kuri anksčiau vadinosi Gardais rašytiniuose šaltiniuose pirmą kartą paminėti dar 1253 metais, taigi net 70 metų anksčiau už Vilnių. Miestelis išikūręs prie Varduvos upelio, kuriame, anot legendos, buvo krikštijami žemaičiai.

sidriekiantis iki paskutinės, devynioliktosios, koplyčios „Šv. Kryžiaus atradimas“. Iš viso kelias driekiasi daugiau kaip 4 kilometrus, meldžiantis ir giedant giesmes kalvotomis vietovėmis jis įveikiamas maždaug per pustrėčios valandas.

Kalnai su koplyčiomis Žemaičių naujojoje Jeruzalėje išsidėstę labai tapybiškai, Kančios kelias vingiuoja pro upelius ir tvenkinius, čia kyla, čia leidžiasi, išterpia net į kapinių teritoriją. Maldininką tie be-

Vytautui Mačerniui

Lidija Šimkutė prie Vytauto Mačernio kapo

EINANT ŠARNELĖS TAKU

prie tavo kapo
vasaros vėjo skeveldros
diegė širdin

išmintos tavo pėdos
skverbėsi į sunkėjančius mano žingsnius

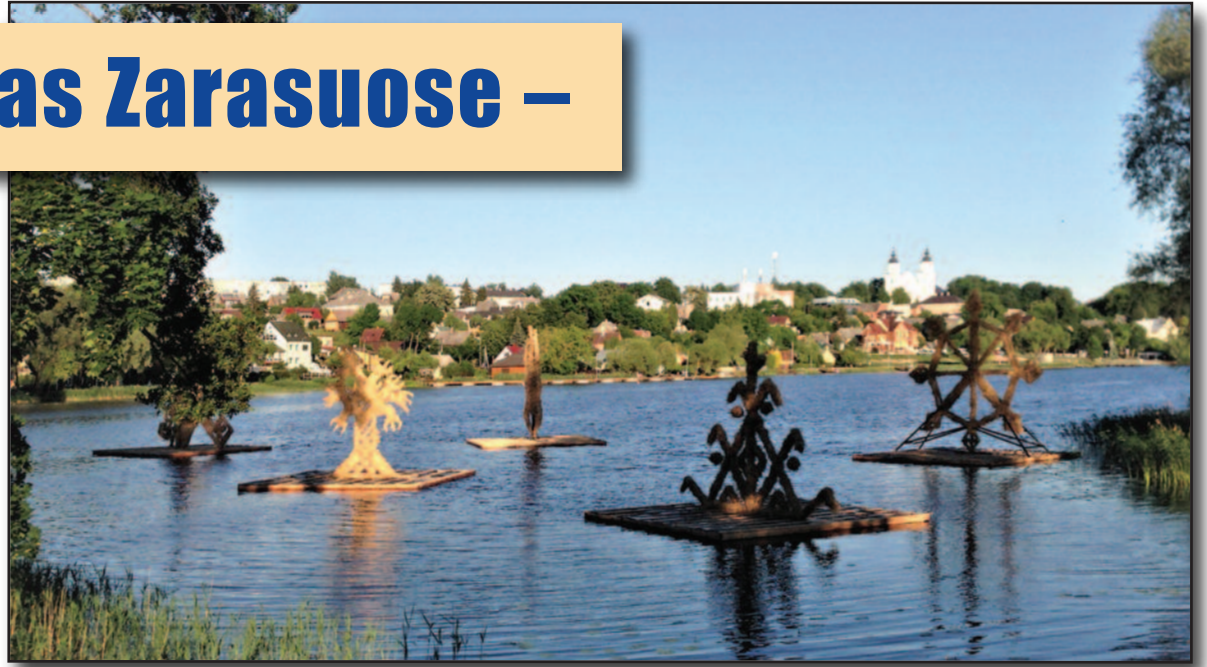
prisėdus prie akmens paminklo
išvydau tavo akių gelme šviesos raizginį

tavo balsas medžių prieglobstyje nuaidėjo
„Išmokinsiu jus mirti neapmokamą mirtį /
Ir meilės įkvėpsiu nematomai saulei.“

Lidija Šimkutė

Skulptūrų parkas Zarasuose –

pagal
Marijos
Gimbutienės
simboliką

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

Zaraso ežere ant plaustų nuo gegužės iki pat Joninių buvo įsikūręs šiaudinių skulptūrų parkas. Zarasus puošė, panašiai kaip Juodkrantę kasmet, skulptūros ant vandens. Visgi jos buvo sukurtos tikslingai – skulptoriaus Juozo Zikaro ir archeologės, antropologės Marijos Gimbutienės paskelbtiems metams pagerbti ir šiemet per Žolinę artėjančiam Zarasų miesto 515 metų jubiliejui.

Simbolika ir skulptūrų autoriai. Penkias šiaudines skulptūras būtent Joninėms kūrė septyni menininkai degančių skulptūrų plenero „Degi rasa“ (projekto vadovė Aleksandra Pulokienė) metu gegužę Zaraso saloje pagal Marijos Gimbutienės pamėgtus ir aprašytus ženklius: „Kupolė“ (autorė Eglė Valentė), „Jievaras“ (autorė Rūta Ona Čigriejūtė), „Eglė – žalčių karalienė“ (autorius Rytas Jonas Belevičius), „Atgimimo deivė“ (autorius Kazys Venclovas), „Saulė“ (autoriai: Žilvinas Danys, Gabrielius Kuliešius ir Ričardas Dubaka). Visi menininkai suburti Eglės Valentės viešosios įstaigos „Ugnis ir kaukė“.

Skulptūros milžinės – per trumpą laiką. Skulptūros buvo sukurtos, sukaltos, apipintos ir pastatytos stebėtinai greitai – per tris dienas. Tik reikėję paieškoti nesmulkintų šiaudų ir gegnių, skirtų namų statybai. Kiekviena skulptūra buvo maždaug keturių metrų

šiaudinių skulptūrų parkas ant Zaraso ežero.

aukščio, o svėrė maždaug po 200 kg, tad Zarasų kultūros centro darbuotojams ir savanoriams talkininkams teko kviestis pagalbon kranininkus.

Skulptūros sudegintos, tačiau išliks amžinai. Per Jonines, misterijos „Ugninis paparčio žiedas“ metu, jos visos buvo sudegintos, tačiau visgi išliko įamžintos per užslėptus QR kodus, išbarstytus po visą Zaraso salą, kurie nekaltu žaidimu „Kodas – Joninės“ pasitelkus išmaniuosius telefonus leis amžinai regėti jas iš arti ir niekada nepamiršti Joninių simbolikos

Laimutės Vasiliauskaitės-Rožukienės nuotraukos

bei tradicijų, o jos yra apie skalsą, gyvybingumą, šviesą gamtoje ir širdyse.

Sudegė apdainuotos. Nors iš pradžių pirmoji ir didžiausia skulptūra „Saulė“ įsidegė sunkiai (išvakarėse visos skulptūros buvo permerktos lietaus), jos degė ugniniais fakelais temstančiame danguje, tolumoje boluojant mėnesėliui ir Zarasų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios bokštams, giedant Zarasų rajono folkloro kolektyvams (o jų buvo ištis nemažai: „Ežerūnas“, „Ažuolinis“, „Seluona“, „Čiūta“, „Luodis“, „Jovingė“, „River“, kartu su svečiais iš Kauno „Žaisa“, kartu su projekto „Atrask paguodą“ šokėjais bei Gintaro Andrijausko jungtine rajono kapela iš Smalvų, Suvieko, Zarasų). Plaustai, beje, nesudegė, jie liko kitų metų kitiems meniniams sumanymams. Zarasų rajono savivaldybės kultūros centro projektą „Degi rasa“ – degančių skulptūrų plenerą Zaraso ežero saloje – iš dalies finansavo Lietuvos kultūros taryba ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerija.

Kitos įdomybės, skirtos Zarasų miesto 515 metų jubiliejui – per Žolinę. Be laipynių trasos, pritaikytos ir neįgaliesiems, dar viena dovana visiems kraštiečiams ir svečiams – kinas po vandeniu, kurį bus galima žiūrėti ne po vandeniu, o nuo Apžvalgos rato žiūrint į vandenį.

Joninės Zarasuose. Koncertuoja „Seluona“

Skulptūros prieš uždegant

Degančios skulptūros

Romuva ir šv. Pranciškaus „Saulės giesmė”

Romualdas Kriaučiūnas

Per žiniasklaidą nubangavo žinia, kad Lietuva pažeidė Europos Žmogaus teisių konvenciją spręsdama dėl senovės baltų religinės bendruomenės „Romuva” pripažinimo, nes prašymą nagrinėjo neobjektyviai. „Teismas nustatė, kad valstybės institucijos nepateikė pagrįsto ir objektyvaus pagrindimo, kodėl besikreipusi bendrija buvo traktuojama kitaip nei kitos religinės bendrijos, buvusios panašioje situacijoje”, – rašoma Strasbūro teismo pranešime. „Seimo nariai neliko neutralūs ir nešališki taikydami reguliavimo galias”, – taip pat teigė teismas. Šį sprendimą septynių teisėjų kolegija priėmė vienbalsiai.

Tai man suteikė progą arčiau susipažinti su senovės baltų religine bendrija „Romuva”. Noriu pasidalinti tuo, ką apie tą bendriją sužinojau internetinėje erdvėje, o įvairios informacijos ten tikrai apstu. „Romuva” gana glaustai aptarta Wikipedia svetainėje. Ten rašoma, kad „Romuva” yra įkurta XX a. ir daugiausia veikianti neopagoniškoji religinė bendrija. „Romuvos” tikėjimo praktikas daugelio jos pasekėjų laikomas kultūrinio pasididžiavimo dalimi, kaip ir tradicinis menas, baltiškasis folkloras, tradicinių švenčių šventimas, tradicinių dainų dainavimas. Pavadinimas bendrijai suteiktas pagal Petro Dusburbiečio aprašytą senovės prūsų šventyklą Romovę. Senovės baltų religija yra bendras sąlyginis įvairių ikirikščioniškų religinių praktikų, kultūrų ir pasaulėžiūrų, gyvavusių baltų gyvenamame regione, apibūdinimas.

Nuo XI a. baltai emė artimiau susidurti su

Jorės šventė Kulionyse (Molėtų raj.), 2008

zuota ir 1992 m. buvo pirmą kartą įregistruota kaip baltų tikėjimo bendruomenė. 2011 m. gyventojų surašyme baltų tikėjimui save priskyrė daugiau kaip 5 tūkst. gyventojų iš religijos išpažinėjų bendruomenės. 2001 m. jų buvo apie 1 tūkst. Religinei bendrijai vadovauja išpažinėjų išrinktas krivis. Atskirose grupėse yra nuo vieno iki kelių vaidilų. Vaidilos – tai šventikai, kuriems suteikta iššventinimo, santuokos, laidojimo ir kitos teisės. Minimas Čikagos „Romuvos” steigėjas Vilius Rudra Dundzila.

„Romuva” teigia, kad atstovauja žemdirbių praktikuotai religijai. Jie tiki gamtos šventumu, todėl dangus praranda savo išskirtinę svarbą, nors jis neatmetamas. Gerbiami dievai ir deivės. Yra didieji dievai – Dievas (Dangus, Praamžius), Perkūnas, Žemyna (Motina Žemė), Laimė (gyvenimo tikslas ir likimas), Saulė ir t. t. Pasak „Romuvos”, žmogus ir dievai yra gamtos dalys, kurios viena nuo kitos yra priklausomos. Jos tikėjimo išpažinėjai mano, kad darba – gamtoje, pasaulyje, žmonių visuomenėje veikiančių veiksnių pusiausvyra – linkusi silpti ir nykti. Žmogaus tikslas yra siekti darnos ir laikytis dorovės, nekenkti kitiems. Jie taip pat gerbia protėvius, tiki pomirtiniu vėlės gyvenimu Dausose.

Iššventinimo į romuvius apeigos vyksta kartą per metus, Jorės šventės metu. Nebuvau girdėjęs nieko apie Jorės šventę. Tai pirmosios pavasario žalumos šventė, balandžio 23 d., sutampanti su Jurginėmis. Apeigų metu dainuojamos liaudies dainos, šokami liaudies šokiai, atliekama liaudies muzika. Apeigos atliekamos senose lietuvių šventvietėse – alkose. Alkai – kalvos, uolos, akmenys, medžiai, vandens telkiniai – senovės baltų buvo laikomi tarpininkais tarp žmonių ir dievybių.

Pačių apeigų ceremonija susideda iš kelių dalių. Būna apeiginės ugnies uždegimo ir jos deivės Gabijos pagerbimas aukojant druską. Šios apeigos buvo atliekamos kiekvieną rytą užkuriant namų židinio ugnį. Nauja šventa ugnis būdavo užkuriamas ir švenčių metu, o jos žarijos parsinešamos į namų židinius. Kita apeigų dalis buvo žemynėliavimas ir palabinimas. Jų metu pagerbiama pagrindinė „Romuvos” pora – Žemyna ir Perkūnas. Palabinimas vyksta nuliejant pirmą gurkšnį alaus ar midaus ir siunčiant apeiginį kaušą laikrodžio rodyklės kryptimi palabinant – t. y., palinkint iš kairės stovinčiam kaimynui gėrio – skalsos, darnos, vaisingumo, džiaugsmo.

Po to pagerbiami kiti dievai. Pagrindinės romuvių šventės susijusios su gamtos atmainomis, ypač su saulėgrįžomis ir lygiadieniais.

Labai atsitiktinai viename Kolumbo vyčių leidinyje radau rašinį, kuriame įdėta šv. Pranciškaus „Saulės giesmė”. Kolumbo vyčiai yra vyrų katalikų organizacija, pasaulyje turinti daugiau nei porą milijonų narių. Toje giesmėje minima sesė saulė, brolis mėnuo, dangaus žvaigždės, brolis vėjas ir vanduo. Mano manymu, tai tikrai giminiuojasi su romuvėnų pagarboje laikomais objektais ir praktikuojama religija. Šv. Pranciškus visus kviečia gerbti ir šlovinti mūsų Viešpatį Dievą. Atrodo, kad vieno Dievo sąvoka romuvėnų dar nepasisavinta, bet ji nepaneigta. Kokia galimybė, kad šv. Pranciškus savo širdyje buvo romuvėnas, tikintis į Dievą? Įdomus klausimas.

Štai šv. Pranciškaus sukurta „Saulės giesmė”:

Aukščiausias, visagali, gerasis Viešpatie, Tu šlovė, garbė ir girius ir visa palaima.

Tau vienam, Aukščiausiasis, tai priklauso, ir joks žmogus nėra vertas Tave minėti.

Būk pagarbintas, mano Viešpatie, su visa savo kūrinija, ypač su didinga sese saule, diena tikraja, per kurią mus apšvietai.

Ji yra graži, spindinti didžia šviesa ir nešanti, Aukščiausiasis, Tavo žymę.

Būk pagarbintas, mano Viešpatie, per brolių mėnesį, dangaus žvaigždes – sukūrei juos ryškius, naujingus ir gražius.

Būk pagarbintas, mano Viešpatie, per brolių vėją, visokį orą – debesuotą, giedrą, nes per jį palaikai savo kūriniją.

Būk pagarbintas, mano Viešpatie, per brolių vandenį, kuris yra labai naudingas, nusižeminęs, brangus ir tyras.

Būk pagarbintas, mano Viešpatie, per sesę ugnį, kuri apšviečia naktį, yra graži, linksma, stipri, galinga.

Būk pagarbintas, mano Viešpatie, per sesę žemę, mūsų motiną, kuri maitina, valdo, brandina įvairius vaisius, gėles spalvingas, žolę.

Būk pagarbintas, mano Viešpatie, per tuos, kurie atleidžia iš meilės Tau ir pakelia ligas bei vargą.

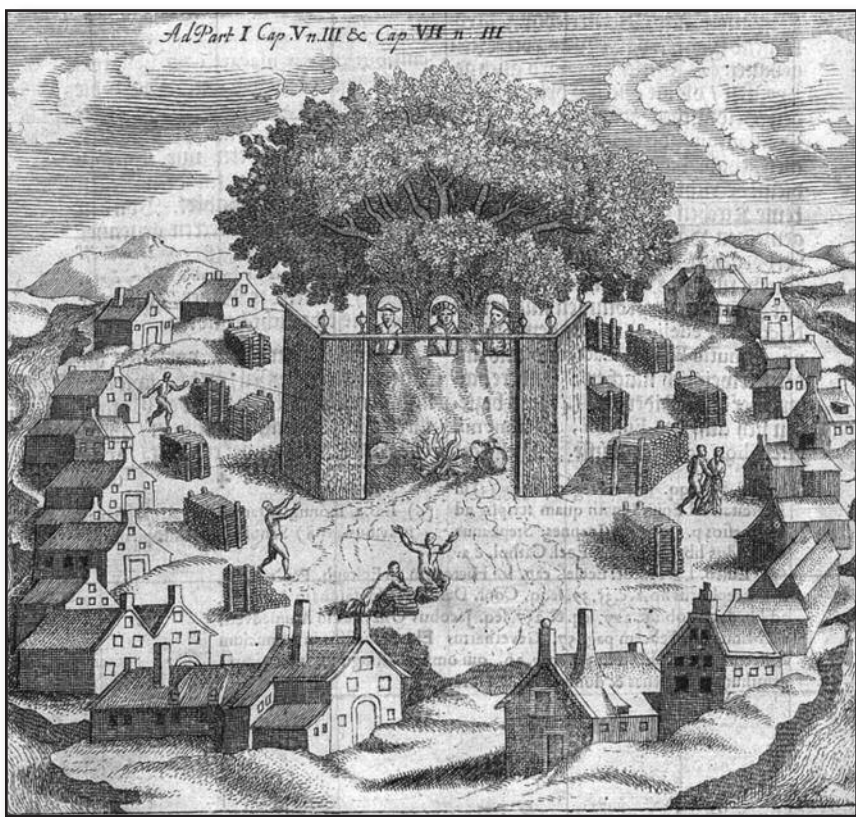
Palaiminti, kurie viską ištvėria ramybėje, kad Tavo, Aukščiausiasis, būtų vainikuoti.

Būk pagarbintas, mano Viešpatie, per mūsų sesę kūniškąją mirtį, nuo kurios joks žmogus pabėgti negali.

Vargas tiems, kurie mirs sunkiai nusidėję.

Palaiminti, kuriuos ji ras vykdančius švenčiausią Tavo valią – jų nepažeis mirtis antroji.

Garbinkite ir šlovinkite, mano Viešpatį, Jam dėkokite ir tarnaukite didžiai nusižeminę.

XVII a. Romovės piešinys pagal Grunau aprašymą

krikščionybę. Pirmieji misionieriai į baltų gyvenamąją regioną pradėjo skverbtis IX a. Nuo 1199 m. Romos katalikų bažnyčia pradėjo skelbti kryžiaus karus prieš pagonis prie Baltijos jūros. 1251 m. pasikrikštijo Lietuvos didysis kunigaikštis Mindaugas, bet neatsisakė pagonių dievų garbinimo. 1261 m. jis oficialiai atsisakė krikščionybės. Nepaisant kryžiuočių nuolatinių puolimų, didžiojo kunigaikščio laikais Lietuvos valstybė išsiplėtė ir suformavo didelę pagonių imperiją. Iki 1387 m. senasis baltų tikėjimas buvo oficiali Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės religija. Lietuva buvo paskutinioji Europos valstybė, kurios valdovai priėmė krikščionybę. Po krikščionybės priėmimo baltų tikėjimas pamažu nyko ir išliko daugiausiai valstiečių luome.

Po Nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. neopagonybė tapo daugiau religiniu, o ne kultūriniu judėjimu. „Romuvos” veikla tapo formaliai organi-

Garsusis Romos Panteonas

Vienas lankomiausių objektų – Koliziejus

Visi keliai veda į Romą arba kodėl Italija atlaikys visas pasaulio stichijas

Ieva Marija Mendeikaitė

Jeigu prisimintume, kaip 2020 metais sekėsi Italijai, tikrai nebūtų sunku padaryti išvadą, jog jie šiai šaliai toli gražu nebuvo patys sėkmingiausi. Didžiausi COVID-19 užsikrėtimo kiekiai Europoje, neproporcingai didelis mirtingumas, prekybos centrai laikinai virtę morgais kėlė siaubą ne tik pačiai Italijai, tačiau ir visam likusiam pasauliui. Tačiau nepaisant tikrai siaubingų negandų, kurios sugniuždė šalies viltį į geresnę nūdieną, šie metai įrodė, kad Italija vis dėlto yra tikra kovotoja. Šie metai šaliai atnešė ne tik Eurovizijos nugalėtojos, tačiau ir Europos futbolo čempionų titulą. Jeigu Italija iki tol buvo ta šalis, į kurią turistai baiminosi įvažiuoti, dabar ji vėl grįžo į vienos geidžiamiausių šalių sąrašą.

Žinoma, skirtingi Italijos regionai nėra tapatūs vienas kitam, kiekvienas jų turi savų pliusų ir kiekvienas jų išsiskiria. Vis dėlto, ar tai būtų Sicilijos paplūdimiai, ar Venecijos upės, ar Neapolio picos, Italija negali nežavėti, o visi keliai negali nevesti į Italijos širdį ir pasididžiavimą – Romą.

Roma – didžiausias Italijos miestas, esantis šalies centrinėje dalyje prie Tibro upės, dar kitaip ji tituluojama amžinojo miesto vardu. Pasak legendos, Romą ant Palatino kalvos geležies amžiuje įkūrė lotynų gentys. Pirmieji gyventojai buvo avių augintojai (apie 800–750 m. pr. m. e.), vėliau užsiėmė ir prekyba su kaimynais. Anot šios legendos, pirmąkart užrašytą Livijaus, Romą 753 m. pr. m. e. įkūrė Romulus. Nužudęs savo dvynį brolių Remą, Romulus tapo pirmuoju Romos karaliumi. Būtent nuo šios datos romėnai pradėjo skaičiuoti metus.

Žymiausias ir vienas dažniausiai lankomų Romos objektų – Koliziejus, dar vadinamas Flavijos amfiteatru. Vis dėlto, nors daugelis iš mūsų yra girdėję ar netgi lankęsi šiame pastate, mažai kas žino, su kokiais istoriniais iššūkiais jam teko susidurti. Koliziejaus, pastatyto Romoje Flavijos imperatorių paliepiu, paskirtis – milžiniško amfiteatro funkcija. Koliziejus buvo pradėtas statyti praėjus 70–72 metams po mūsų eros, valdant Vespasianui. Įdomus faktas – Koliziejaus teritorijoje prieš tai buvo dirbtinis ežeras, kurį nusausinus vėliau ir buvo pastatytas šis didingas statinys. Šis sprendimas buvo tiek simboliškas, kiek praktiškas.

Vespasianas, kurio kelias į sostą iš pradžių buvo nesėkmingas, nusprendė pakeisti tironiško imperatoriaus nuosavą privatų ežerą viešai prieinama vieta – amfiteatru, kuriame galėtų gyventi dešimtys tūkstančių romėnų. Koliziejus nuo ankstesnių amfiteatrų skiriasi tuo, kad praktiškai visi prieš ir po jo statyti koliziejai buvo įkasti į patogias pakalnes, papildomai lygsvarai ir stabilumui palaikyti, o štai Koliziejus yra visiškai kitokia, atskira akmens ir betono konstrukcija, kuriai pastatyti buvo naudojama sudėtinga statinių skliautų ir kirkšnių skliautų sistema.

Taip pat Koliziejaus pastatą juosia trys skirtingos arkados su skirtingais kolonų tipais – išorėje įre-

mintomis dorėnų, jonėnų ir korintiečių ordinų kolonomis. Konstrukcijos kolonų išdėstymas suteikia iliuziją, kad šios tarsi kyla aukštyn. Toks statymo būdas vėliau tapo renesansinių pastatų tikslu ir pagrindu. Koliziejus savo architektūra išskirtinis ne tik į dangų kylančiomis kolonomis, tačiau ir travertininiu fasadu, vulkaninio tufo antrinėmis sienomis bei betoniniais arkados skliautais.

Viduramžiais Koliziejaus paskirtis šiek tiek pakito, tuomet jis buvo naudojamas kaip bažnyčia, vėliau – kaip tvirtovė dviems žymioms romėnų šeimoms – Frangipane ir Annibaldi. Deja, po kurio laiko Koliziejų smarkiai apgadino gamtos stichijos – žaibai ir žemės drebėjimai, žmogaus veikla – vandalizmas ir tarša. Dingo visi marmuriniai suolai ir dekoratyvinės medžiagos, kadangi Koliziejus daugiau

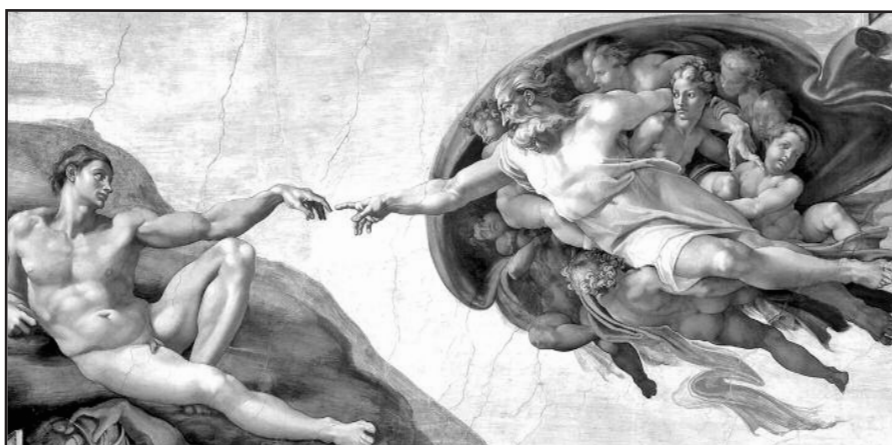
yra Michelangelo freskos ant lubų ir vakarinėje sienoje už altoriaus. Ant lubų esančiose freskose vaizduojami įvykiai ir asmenybės iš Senojo Testamento. Paskutinio teismo freską vakarinėje sienoje Michelangelo nutapė popiežiui Pauliui III 1534–1541 m. Šios dvi gigantiškos freskos yra iki šiol pripažįstamos kaip vienos didžiausių Vakarų tapybos laimėjimų. 1989 m. 10 metų trukęs Siksto koplyčios lubų poliravimas ir restauravimas visai neseniai tapo oficialiai baigtas. Pašalinti kelis šimtmečius kaupiti nešvarumai, dūmai ir lakas leidžia šiandienos Romos lankytojams džiaugtis kaip niekad švariais ir stebuklingais garsiausių pasaulio menininkų darbais. Tiesa, prieš lankantis šioje vietoje labai svarbu atsiminti, kad tai yra teritorija, kuri iki šiol yra laikoma kaip viena švenčiausių pasaulio vietų, todėl bet koks garsas, ekskursijos, netgi netinkama apranga yra griežtai draudžiami.

Kitas Romos objektas, kurį privaloma aplankyti, tačiau į jį taip pat nepateksite su šortais, trumpomis rankovėmis ar asmenukų laikikliais – Panteonas. Panteonas yra vienas sėkmingiausiai laiko iššūkius atlaikiusių senovės Romos paminklų. Nors šio pastato konstrukcija baigta statyti 126–128 m., ji vis dar turi išlaikiusi savo rotondą su masyviomis kupolinėmis lubomis. Tai buvo vienas didžiausių tokio tipo pastatų tuo metu. Manoma, kad jis buvo suprojektuotas kaip romėnų dievų šventykla, tačiau vis dar trūksta duomenų apie tai, kas jį suprojektavo ir kiek laiko užtruko statyba.

Nepaisant to, Panteono konstrukcijos dizainas padarė didžiulę įtaką begalei tuo metu ir vėliau kūrėjų architektų tiek Europoje, tiek visame pasaulyje. Šiandien Panteonas ir toliau veikia kaip bažnyčia. Yra sakoma, kad kai menininkas Michelangelo pirmą kartą pamatė Panteoną, praėjus šimtmečiams po jo pastatymo, pasakė, kad tai buvo angelų, o ne žmogaus kurtas dizainas. Šis fenomenalus pastatas vėliau padarė didžiulį įspūdį ir garsiajam Renesanso architektui Andrea Palladio. Jo įkvėptas Thom Jefferson suprojektavo savo namus netoli Charlottesville, Virginia, Rotundos pastatą University of Virginia, JAV.

Vėliau, kai Panteonas buvo oficialiai traktuojamas kaip krikščionių bažnyčia, jis ilgainiui tapo Renesanso veikėju – dailininko Raphaelio, kompozitoriaus Arcangelo Corelli ir architekto Baldassare Peruzzi – palaidojimo vieta. Panteone šiandien šalia šių garsių talentų palaidoti ir tokie garsūs monarchai kaip pirmasis Italijos karalius Vittorio Emanuele II, kuris mirė 1878 m., jo sūnus Umberto I, kuris buvo nužudytas 1900 m., ir Umberto žmona karalienė Margherita, mirusi 1926 m.

Galima sakyti, kad Roma – turtingos ir spalvingos kultūros, ištirpstančios šiltoje, šviesoje ir gyvenime alsuojančioje atmosferoje, buveinė. Čia senovės tradicijos suderinamos su dvasiniu ir istoriniu pasididžiavimu. Įspūdingai ryškioje koplyčios freskoje, sodraus skonio maisto lėkštėje, romėnų istorijoje, kuri jaudina sielą ir ugdo protą. Nepaisant visų negandų, ir Roma, ir Italija visuomet yra ta vieta, kurią, jeigu tik gali sau leisti, privalo pamatyti kiekvienas.

Michelangelo Buonarroti. Adomo sukūrimas

nei 1000 metų nebuvo laikomas saugotina teritorija. XIX a. Koliziejus pradėtas labai griežtai saugoti ir šiandien vis dar išlieka kaip vienas išpūdingiausių statinių pasaulio istorijoje.

Roma nebūtų Roma, jeigu šioje šalyje neegzistotų viena garsiausių pasaulyje religinių ir meninių vietų – Siksto koplyčia. Nepaisant to, kad Siksto koplyčia tėra stačiakampis mūrinis pastatas su šešiais arkiniiais langais kiekvienoje iš dviejų pagrindinių sienų su skliautinėmis lubomis, būtent šios koplyčios lubas ir sienas puošiantys piešiniai yra tai, kas ją paverčia išpūdinga, o kai kas teigia, kad netgi magiška. Nors pati koplyčios išorė yra gruboka ir praktiškai niekuo neišsiskirianti, vis dėlto jos vidines sienas ir lubas puošia daugelio Florencijos renesanso meistrų freskos.

Šoninių koplyčios sienų freskos buvo nutapytos dar 1481–1483 m. Šiaurinę koplyčios sieną puošia šešios freskos, vaizduojančios įvykius iš Kristaus gyvenimo, nutapytus Perugino, Pinturicchio, Sandro Botticelli, Domenico Ghirlandaio ir Cosimo Rosselli. Pietinę Siksto koplyčios sieną žymi dar šešios freskos, atvaizduojančios Perugino, Pinturicchio, Botticelli, Domenico ir Benedetto Ghirlandaio, Rosselli, Luca Signorelli ir Bartolomeo della Gatta darbus iš Mozės gyvenimo. Virš visų šių kūrinių mažesnėse freskose tarp langų vaizduojami skirtingi pasaulį valdę popiežiai, o šoninių sienų dalys padengtos gobelenais, vaizduojančiais įvykius iš Evangelijų ir Apaštalų gyvenimo. Jas ne tik sukūrė, tačiau ir Briuselyje audė Raphaelis 1515–1919 m.

Tačiau svarbiausi koplyčios meno kūriniai

Muzikos profesorius

Atkelta iš 2 psl.

Kaip retai būna, broliai šiandien drauge. O susitikimo kaltininkė – senovinė kėdė. Eduardas džiaugiasi labiau nei vadovėlių užbaigęs. Jis beveik įsitikinęs, kad šeimos taryba ją „priims ir tinkamai įvertins“, o štai su rankraščiais visokių keblumų būna: aptarimai, svarstymai instancijose, rekomendacijos daugiau sveikatos atima nei mintijimas ar subrandinto užrašymas.

Surado šią kėdę senoje malkinėje. Visas enciklopedijas pervertė, niekur tokios neužtiko. Pagal formą turėtų būti baroko stiliaus. Tačiau tokių grakščių atkalčių istorija neišsaugojo. Šiai kėdei ne mažiau kaip pora šimtų metų. Net vinyz atskirai nukaltos. Eduardas jas visas atsargiai ištraukė, sutepė ir vėl sukėlė atgal. Na, o dabar, kai kėdė, įgavusi pirmąją savo išvaizdą, vėl žvilga laku, mandagiai kosteli ir leidžia visiems iš eilės ant jos pasėdėti.

– Kėdė karališka, – nusprendžia profesorius Bronius.

– O man senoji labiau patinka, – nežinia kodėl sukritikuoja dukra Giedrutė.

Broliai šiandien mėgaujasi gavę pailsėti. Ant darbo stalų liko gulėti rankraščiai, skirti ateities mokyklai ir jos problemoms. Juk net vasaros atostogos prabėga dirbant, nebent dienai kitai ištrūksta gim-

tinėn. Įvertinus triūsą su kėde, šneka nejučia nukrypsta į medinius vargonus: Eduardo iniciatyva amfiteatriniame instituto auditorijoje įrengti bene pirmieji šalyje mediniai kelių registrų vargonai su originaliu elektroniniu valdymu. Bronius klausėsi jų tik vieną kartą, tačiau yra aiškiai patenkintas.

– Na, na, pažiūrėsim, kas iš to bus... – taria profesorius.

Taip jis kalba visada, kai gera nuotaika.

Ir broliai sėda žaisti tradicinės šachmatų partijos...

1986 m. pavasaris

Po poros dešimtmečių

Vos atvykę į Palangą J. Basanavičiaus gatvėje netikėtai susitikome Eduardą Balčytį. Labai seniai nebuvome matęsi. Pasisakė, jog reabilituojasi po operacijos Kauno klinikose, širdis šlubuoja. Prisiminė pirmąjį atnaujintą „Varpų“ numerį, kuriame buvo ir jo straipsnis, ganėtinai drąsus net tiems laikams, nors jau buvo 1989-ieji. Pasidžiaugė, kad po ketvirčio amžiaus dar gyvi. „O aš neberašau, – kažkaip ne užtikrintai pasakė. – Ir paskaitų nebeturiu. Tik kartais savo iniciatyva pas magistrantus užsuku“.

Išsiskyrėme be išpareigojimų – profesoriui buvo likę Palangoje vos pora dienų.

Tas susitikimas nejučia nukėlė beveik tris dešimtmečius atgal. 1987 m. vasaryje „Nemuno“ žurnalas paskelbė mano „Pradinuko tėvelio dienoraštį ‘Vienintelis teisėjas’“. Tiems laikams tas tekstas pa-

sirodė tikra bomba. Jo svarstymas vienoje miesto vidurinėje mokykloje užtruko apie aštuonias valandas, baigėsi jau po vidurnakčio. Kalbėjusieji akcentavo, jog juodinu tarybinio gyvenimo tikrovę, tarybinę mokyklą ir t. t., ir pan. Kiek čia buvo išpilta šmeižto, kiek veidmainiauta! Niekas iš kalbėtojų nebuvo įpareigotas prisistatyti vardu pavarde, todėl drąsa buvo ypatinga. Be miesto kompartijos ir vykdomojo komiteto, valstybės saugumo tūzų, švietimo skyriaus atsakingų darbuotojų, valdžiai paklusnių pedagogų ir reikalingų moksleivių tėvų vakare dalyvavo nemažai ir visai nepažįstamų. Buvo ir profesorius Ed. Balčytis bei du „Nemuno“ žmonės – Robertas Keturakis ir Alvydas Dargis.

– Išveš į Sibirą, – pasibaigus tam baisiam vakarui, kažkas kumštelėjo išeinant iš mokyklos ir nepiktų balsu pasakė.

Visa laimė, kad į Lietuvą jau veržėsi pirmieji Atgimimo ženklai. Tuometinis „Nemuno“ vyriausiasis redaktorius Laimonas Inis pasiūlyė labai išmincingai – net pusmečiui nukėlė atgarsių apie tą nelaimingą tekstą ir vakarą spausdinimą. Ed. Balčytis, rašytojai R. Keturakis ir Rita Vinciušienė sudėliojo taškus, tačiau ne tu, kuriems „Dienoraštis“ pasirodė svetimas tarybinei visuomenei, naudai. Daugeliui tai buvo gana netikėta.

O netrukus spaudoje ir mitinguose perskaitėme ir išgirdome kur kas baisesnių dalykų, apie kuriuos okupacijos metais nevalia buvo garsiau išsitariti, o tuo labiau juos užrašyti.

2015 m. birželio 13 d.

Žemaičių Kalvarija

Atkelta iš 4 psl.

Būtent čia V. Mačerniui ir gimė gražiausios nuo žemės atitrūkusios vizijos – jo eilėraščiai. Pataikius atsitiktinei artilerijos sviedinio skeveldrai šiose apylinkėse jis žuvo, buvo arklio pargabentas į Jurkų sodybos kiemą ir kukliai ilsisi vienas savo mylimame Šarnelės kalnelyje.

Šiomet lankytojų srautas į Šarnelę itin išaugęs. Džiugu, kad čia lanko-

Punioje. Pačioje birželio pradžioje ant Šarnelės piliakalnio vyko didelis dainuojamosios poezijos pagal V. Mačernio žodžius renginys, birželio 5-ąją Žemaičių Kalvarijoje buvo surengta konferencija, tą pačią dieną ji vyko ir Sedos gimnazijoje.

Geografijos mokytojas B. Kleinauskas, pasakodamas apie savo pažinties su V. Mačerniu pradžią mintimis nusikelia į ketvirtą klasę, kai pabaigtuvių proga išvykoje su bendramoksliais bežaisdami karą Šarnelės piliakalnyje aptiko vienišą kapą. Vaikams pasidarė labai smalsu, ką jie čia rado, nes jie jau turėjo supratimą, kaip atrodo įprastos kapinės. Ir mokytojai tąsyk jiems bepasakojant apie čia palaidotą poetą V. Mačernį, B. Kleinauskas iki šiol prisimena vaizdą – iš pakalnės ateinančią moterį, kuri tada vaikams pasirodė tipiška ragana, su ilgu sijonu, didžiule skara, medine gumbuota lazda. Tai buvo poeto mama Elžbieta Mačernienė.

Vesdamas ekskursijas B. Kleinauskas dažniausiai skaito ir paskutinį V. Mačernio eilėraščių, parašytą 1944-ųjų spalio 7-osios, jo žūties dienos rytą – apie gyvenimą tarsi tekancią upe. V. Mačernio poeziją šiandien galima skaityti ne tik lietuviškai, bet ir angliškai, itališkai, rusiškai. B. Kleinausko manymu, būtų gerai išversti ją į septy-

niais visas kalbas – tiek jų mokėjo poetas, būdamas vos 23-ejų.

Tai, kad V. Mačernis nuostabiai rašo, yra įvertinęs ir rašytojas Vincas Mykolaitis-Putinas. Viename literatūriniam vakare jis išgirdo jaunuolį skaitant ketvirtąją iš savo „Vizijų“, ir paprastai tylus, ramus V. Mykolaitis-Putinas tąkart atsistojo, išėjo į priekį ir pasakė: „Čia bus didis Lietuvos poetas!“. Ir buvo. Ir yra.

Prie poeto V. Mačernio kapo nuolat lankosi jo kūrybos gerbėjai

si daug jaunimo, kad dabar poetas tarsi „ant bangos“, kad jo kūryba skaitoma ir atrandama vis iš naujo. Tuo džiaugiasi ir rašytoja Aldona Rusekaitė, 2017-aisiais išleidusi puikią knygą apie poetą „Dūžtančios formos“ (knygos leidimai pakartoti ir 2018 bei 2021 metais), o šiomet, jubiliejiniais poeto metais besistengianti apsilankyti jo minėjimo renginiuose – toks minėjimas liepos pirmąjį savaitgalį vyko ir

Kultūros kronika

Tarptautinis muzikos festivalis „Le strade d'Europa. Lietuva-Italija“ po ilgos, pandemijos nulemtos pauzės grįžo į Italijos koncertų sales. XII festivalis buvo ypatingas ne tik tuo, kad vėl leido mėgautis gyva muzika, bet ir išskirtinis savo plačia programa. Talentingi Lietuvos atlikėjai „ARS Lituonica Trio“ – Glebas Pyšniakas, Dalia Dėdinskaitė, Tadas Motiečius – per 10 dienų Italijoje surengė net 8 koncertus ir pristatė 4 skirtingas programas nuo trio iki solo. Pirmą kartą šiam festivaliui duris atverė ir viena seniausių Romos koncertinių įstaigų – „Accademia Filarmonica Romana“. Festivalį organizavo Nijolė Doretėja Beniušytė.

Kinijoje ir Pietų Korėjoje tęsiasi renginiai, skirti Jurgio Mačiūno ir Fluxus judėjimo jubiliejams paminėti. Šanchajaus „How Art Museum“ buvo rodomas amerikiečių režisieriaus, Fluxus nario Jeff Perkins dokumentinis filmas „George. The Story of George Maciunas and Fluxus“. Kultūros atašė Kinijoje ir Pietų Korėjoje Tomas Ivanauskas skaitė paskaitą „What is Fluxus?“. Kinijoje Fluxus dėl šalies uždaroumo nebuvo žinomas, tačiau judėjimo filosofiją ir deklaruojamas vertybes į šalį atvežė JAV gyvenę menininkai po 1990-ųjų.